

Taner Timur

1958 yılında AÜ SBF'den mezun oldu. Aynı fakültede asistan olmasının ardından, 1968 yılında doçentliğe, 1979 yılında profesörlüğe yükseldi. 12 Eylül askeri darbesinden sonra görevinden istifa ederek çalışmalarını Paris'te sürdürdü. Eylül 1992'de eski görevine döndü. 2002 yılına kadar bu görevini sürdürdü.

Eserleri: *Türk Devrimi ve Sonrası* (1971); *Osmanlı Toplumsal Düzeni* (1979); *Osmanlı Kimliği* (1986); *Osmanlı Çalışmaları-İlkel Feodalizmden Yarı-Sömürge Ekonomisine* (1989); *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş* (1991); *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik* (1991); *Küreselleşme ve Demokrasi Krizi* (1996); *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler* (2000); *Sürüden Ayrılanlar* (2000); *Türkler ve Ermeniler* (2000); *Türkiye Nasıl Küreselleşti* (2004); *Felsefi İzlenimler* (2005); *Yakın Osmanlı Tarihinde Aykırı Çehreler* (2006); *Marksizm, İnsan ve Toplum* (2007); *Habermas'ı Okumak* (2008); *Felsefe, Toplum Bilimleri ve Tarihçi* (2011); *Marx-Engels ve Osmanlı Toplumunu* (2012); *AKP'nin önlenebilir Karşı-Devrimi* (2014); *Türkiye, Ortadoğu ve Mezhep Savaşı* (2016); *Devrimler Çağı: 1848, 1871, 1917* (2017); *İslam, Laiklik ve Aydınlanma Savaşı* (2019).

Yordam Kitap'ta
Taner Timur Kitapları

Marksizm, İnsan ve Toplum
2007, Üçüncü Basım: 2015

Habermas'ı Okumak
2008, Üçüncü Basım: 2017

Felsefe, Toplum Bilimleri ve Tarihçi
2011, İkinci Basım: 2014

Marx-Engels ve Osmanlı Toplumu
2012, İkinci Basım: 2014

AKP'nin önlenebilir Karşı-Devrimi
2014, İkinci Basım: 2015

Türkiye, Ortadoğu ve Mezhep Savaşı
2016, İkinci Basım: 2017

Mutlak Monarşi ve Fransız Devrimi
2016, İkinci Basım: 2017

Devrimler Çağı
2017, İkinci Basım: 2019

İslam, Laiklik ve Aydınlanma Savaşı
2019, İkinci Basım: 2019

Yordam Kitap: 366 • Popülizm Dalgası, Sivil Darbeler ve Osmanlı Hülyası
Taner Timur • ISBN 978-605-172-377-8 • *Düzeltilme*: Didem Gerçek
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner
Birinci Basım: Nisan 2020
© Taner Timur, 2020; © Yordam Kitap, 2020

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Çağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap
instagram.com/yordamkitap

Baskı: **İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri** (Sertifika No: 10614)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul
Tel: (0212) 496 11 11

POPÜLİZM DALGASI,
SİVİL DARBELER VE
OSMANLI HÜLYASI

İÇİNDEKİLER

Giriş	9
I RUSYA, SURİYE VE TÜRKİYE: DOSTLUK VE DÜŞMANLIK	15
Uçak Krizi, “Milli Refleks” ve Rusya Gerçeği	17
Suriye, Türkiye ve Müslüman Kardeşler	25
Savaş, Kriz ve Popülist Demagoji	31
Suriye Dosyası Kapandı, Sıra Katar’da mı?...	39
Afrin, Doğaçlama Diplomasi ve “İstikrar”...	47
Afrin, “Yedi Düvel” ve Manzarayı Umumiye	54
“Çar” Putin ve “Sultan” Erdoğan Dostluğu	62
İdlib’te Bombalar, Tahran’da Tören ve Solan Umutlar	69
S-400’ler, Putin ve Özgürlük Kavgası	74
“Barış Pınarı” ve Top Sesleri	81
Erdoğan’ın Washington Yolculuğu ve Olasılıklar	88
II TÜRKİYE VE AMERİKA	
OBAMA DÜŞMANLIĞINDAN TRUMP DOSTLUĞUNA	93
Donald Trump, “Trumpoloji” ve Amerikan Faşizmi	95
İran’da Zencani, Türkiye’de Zarrab, Amerika’da Bharara	102
Gizemli ve Ürkütücü Bir Ziyaretçi	112
Diplomasi Dili, Antiemperyalizm ve “Trump Tipolojisi”	115
New York’ta Bir Utanç Davası ve Zarrab Senaryoları	122
Demokrasi, Diktatörlük ve Brunson Krizi	129
III LİBERALİZM, MARKSİZM VE POPÜLİZM	135
İngiltere’de Brexit Oylaması ve Yükselen Popülizm	137
Fidel, Che ve Bir Devrim Öyküsü...	143
Emmanuel Macron ya da Sermayenin Yürüyüşü	148
Halkın İradesi mi, Aşiret Sultanı mı?	154
Faşizm, Sivil Darbeler ve Otoriter Rejimler	161

“Liberal Manifesto”, Tarihi Maddecilik ve İnsan Hakları	167
Sarı Yelekliler ve Dip Dalgası	174
Ali Babacan’ın “Liberal Manifesto”su ve AKP’de Bir Dönemin Sonu	181
IV DİN, FANATİZM VE TERÖR	187
Din Kavgası, Toprak Kavgası ve Terör	189
Cemal Kaşıkçı’nın Dramı	193
Kaşıkçı Cinayeti, “Gizli Dünya” ve Gerçekler	200
V DİKTA REJİMLERİ VE ÇÖKEN İKTİDARLAR	207
Başkan Park’ın Düşüşü ve Kore Anıları	209
R.T. Erdoğan’ın Cezayir Gezisinin Düşündürdükleri	214
Malezya, “Asya Değerleri” ve Türkiye	221
Başkan Bolsonaro, Brezilya ve Darbe Dersleri	227
VI TÜRKİYE’DE REJİM DEĞİŞİKLİĞİ: BAŞKAN VE ADAMLARI 235	
“Tek Celse”de Osmanlı Adaleti!..	237
Yeni Hükümet, Sermaye İktidarı ve “Başkanlık” İktidarı	241
Bir Kâbus Gecesi ve Darbe Dersleri	245
Fetö Kavgası, Amerika Kavgası, Demokrasi Kavgası	251
Yeni Anayasa Oylandı	261
Bir Biz Vardır, Bizde Bizden Dışarı ya da Gerçeklerden Kaçış	267
AKP, Kudüs ve Osmanlı Döneminde Yahudilerin Yükselişi	274
Hüzün ve Umut	281
İstanbul Seçimleri ve Demokrasi Düğümü	287
Ümmet, Millet ve Adalet	290
23 Haziran: Yol Ağzı ve Umut Işıkları	297
Libya İç Savaşında Taraf Olmak	303
İdlib Dramı	311

GİRİŞ

Bu kitabımda son dört yılda dünyada ve Türkiye’de yaşanan bazı önemli gelişmelerle ilgili yorumlarımı bir araya getiriyorum. Bunların önemli bir kısmı daha önce *BirGün* gazetesinde yayınlanmıştı. Bu sunuş yazısında ise, başta Türkiye olmak üzere, çeşitli ülkelerde ortaya çıkan krizlerle ilgili bazı ortak noktalara işaret etmek istiyorum.

2016-2020 yılları arasında yaşanan olaylar gerçekten de dünya düzeninde bir dönüşümün sinyalleri oldu. Ne var ki bu belirtiler insanlık açısından hiç de özgürlük, eşitlik ve refah yönünde bir ilerleme gibi görünmüyor. Tam aksine, özgürlüklerin tehdit altında olduğu, her yerde zenginin her gün biraz daha zenginleştiği ve yoksulun da daha yoksullaştığı bir dünyada yaşıyoruz. İleri kapitalist ülkelerde nüfusun en varlıklı kesimlerine sık sık vergi indirimleri yapılırken, para babaları bununla da yetinmiyor ve vergi cennetlerine trilyonlarca dolar para yatırıyor.

Aynı şekilde Türkiye’de de bu son dönemde ekonomi durgunluğa girdi; gelir dağılımı giderek daha fazla bozuldu; siyasi rejim de on yıl önce asla akla gelmeyecek şekilde kabuk değiştirdi. 2016 başlarında bu faşizan dönüşümü sezerek devleti demokratik davranışlara davet eden bini aşkın akademisyeni Başbakan Erdoğan aşığılamış, YÖK’e ve savcılara ihbar etmişti. İzleyen günlerde onlar da harekete geçti.

*
* *

2016 yılına girerken bir gazetemiz, “2015, seni hiç özlemeyeceğiz!” diye başlık atmıştı. Oysa 2016 yılı da Güneydoğu’dan gelen iç karartıcı haberlerle ve Sultanahmet’te turistleri hedef alan “canlı bomba”larla başlıyordu. Yılın ortasında kanlı bir darbe teşebbüsü yaşanıyor, 2017’ye girilirken de AKP Hükümeti, Halep’te rejimden kaçan halkı, cihadistlerle beraber İdlib’e taşıyordu. İdlib, tarafların kalıcı çözüm arama yerine, geçici “ateşkes”lerle zaman kazanmaya çalıştıkları bir barut fıçısı haline bu koşullarda geldi.

*
* *

2017 yılında dünyada yaşanan en önemli olay, kuşkusuz, ABD’de ırkçı, cinsiyetçi ve İslamofobik saplantılar içindeki bir iş adamının Beyaz Saray’da başkanlık koltuğuna oturması olmuştu. Sanırım bu önemli olaya, ikinci planda da Birleşik Krallığın, aynı yılın Haziran ayında yapılan referandumla Avrupa Birliği’nden çıkma kararı (Brexit) eklenebilir. Bu sürpriz karar Britanya adalarını çok aşan etkileri tetikliyor ve İngiltere ile birlikte AB’yi de derin bir krize sürüklüyordu. Türkiye ise bu sırada Rusya’yla “uçak krizi”ni aşarak dostluk ilişkileri kurmuş, Başbakan Erdoğan Putin’den “değerli dostum!” diye söz etmeye başlamıştı.

Oysa aslında, ortada “gerçek bir dostluk” yoktu; söz konusu olan, NATO çevrelerinde korku uyandıran bir “eksen değişmesi”nden çok, R.T. Erdoğan’ın Rusya ile ABD’yi birbirine karşı kullanarak diplomatik çıkar sağlamaya çalışmasıydı. Ne var ki bugün İdlib kriziyle varılan noktada yıllarca süren bu danışıklı dövüşün de sonuna gelinmiş görünüyor.

*
* *

Son yıllarda dünyada dalga dalga yayılan popülist akımlar ve faşizan gelişmeler 2008’de patlak veren ve hâlâ kontrol altına alınamamış olan uluslararası kapitalizmin kriziyle yakından ilgilidir. Böyle küresel krizler genellikle finans sektöründe banka iflaslarıyla başlar; sonra reel ekonomi sarsılır, işsizlik artar ve ortaya çıkan iktisadi kriz de giderek sosyal krize dönüşür. Nihayet son aşamada da siyasi kriz patlak verir ve mevcut rejimler sarsılmaya başlar. İşte ABD’de 2008’de Lehman Brothers’ın iflasıyla başlayan kapitalizm krizi de bu aşamalardan geçti ve sonunda siyasal krizlere yol açtı. Gelinek nokta da, henüz dikta rejimlerine teslim olmamış her ülkede, tüm demokratlar artık “popülist” demagogların özgürlükleri tehdit eden saldırılarına direnmeye çalışıyorlar. Bu son dönemde sivil darbeler yer yer askerî darbelerin yerini aldı ve bu bağlamda burjuva demokrasilerinin geleneksel parti sistemleri de çökmeye başladı. Artık ABD, Fransa, İtalya gibi ülkelerde “partilerin liderleri” değil, “liderlerin partileri” var ve Fransa’da bazı düşünürler (A. Badiou, P. Rosanvallon) Macron iktidarı ile III. Louis Bonaparte’in darbesi arasında paralellikler kuruyorlar.

*
* *

19. yüzyıl sonlarında Rusya’da ortaya çıkan Narodnikler akımından çok farklı nitelikte olan çağdaş “popülizm”, son yıllarda siyasal tartışmaların da merkezine oturdu. Nitekim bazı kuramcılar günümüzde demokrasileri tehdit eden popülist akımlar arasında “sağcı” ve “solcu” ayrımı yaparken, “radikal demokrasi” kuramıyla bir ara Türkiye’de de etkili olmuş Chantal Mouffe gibi bazıları da popülizmi tek ve ilerici bir akım olarak değerlendiriyorlar. Oysa bugün, kendini “popülist” olarak adlandırmasa da, söylem ve sloganlarıyla bu etiketi hak eden akımlar arasında gerçekten halkçı ve devrimci nitelikte olana rastlamak hayli güç görünüyor. Hatta bu bağlam-

da, Venezuela’da, aç kalmamak için milyonlarca insan ülkeden kaçarken, artık emekçilerden çok askere dayanan Maduro politikasını da –beşeri dramı tamamen ABD emperyalizmine mal ederek– “halkçı” diye savunmanın gerçekçi olmayacağını düşünüyorum.

* * *

1929 dünya krizi faşist rejimlerin iktidara gelmesine, ya da –zaten iktidarda iseler– güçlenmesine yol açmıştı. Şimdi de kafaları şu soru meşgul ediyor: Bir türlü baş edilemeyen 2008 krizi de acaba sonunda benzer sonuçlar doğuracak mı? Batı’da bugün muhalefette olan ve şimdilik daha çok kaldırımları aşındıran faşist hareketler, yoksa yakında iktidar mı olacak?

Bu sorulara bugün kesin yanıtlar verilebileceğini sanmıyorum. Yine de bu hususta kötümserliğe kapılmasak da, günümüzde tüm dünyada hak ve özgürlükler üzerinde kara bulutların dolaşmakta olduğunu yadsıyamayız! Almanya ve İtalya’da iktidara ortak olan ırkçı partiler, İngiltere’de AB ve mülteci düşmanlığı yaparak iktidara gelen Boris Johnson, Fransa’da “sivil darbe” ile suçlanan E. Macron kuşkusuz geleneksel parti sistemlerinden kopmayı temsil ediyorlar. “Demokrasi” yönünde zaten hiçbir arzu ve iddiaları olmayan Çin ve Rusya’da ise, otoriter başkanlar, birer anayasa değişikliği ile hayat boyu başkanlığı garanti altına aldılar. Gelişmekte olan dünyada yer alan irili ufaklı diktatörlükler dışında, Brezilya’da Bolsonaro, Hindistan’da Modi, Macaristan’da Orban gibi liderler de anayasal düzeni zorluyor ve mutlak bir otorite yolunda her şeyi mübah görüyorlar.

Peki, ya Türkiye?

Macaristan’da Victor Orban, 2010 yılında iktidar olup yeni bir anayasa hazırlatırken, Türkiye’de de bir referandumla anayasada yargı bağımsızlığına balta vuran değişiklikler yapıyor-

du. Dünyada “otoritarist sapma” adı verilen süreç bizde böyle başladı. Anayasanın toptan değiştirilerek, “Başkan”ı olağanüstü yetkilerle donatılmış “Reis” konumuna getiren yeni bir anayasanın kabulü için ise daha dokuz yıl geçmesi gerekti. Bunun ortamını da, R.T. Erdoğan’ın “Allah’ın lütfu” dediği darbe girişimi ve onu izleyen OHAL yönetimi hazırlamıştı. Bu gelişmeleri birçok kişi gibi ben de daha önceki yayınlarımda sığağı sığağına tartışmış ve yorumlamıştım. Bu kitapta topladığım yazılar ise dünyada ve Türkiye’de bir dönüm noktası izlenimi veren 2016 yılıyla başlıyor. Popülist/faşist zorbalıklara karşı son yıllarda yoğunlaşan özgürlük savaşı ve demokratik direnişler de yeni bir dönüm noktasına hızla yaklaştığımızı gösteriyor. Üstelik bu satırları yazdığım sırada dünyada hızla yayılmakta olan Covid-19 pandemisi de, insan sağlığına yönelttiği tehditler dışında, yarattığı sosyal psikoz ve iktisadi çöküntü potansiyeli ile bu dönüm noktasını daha da yaklaştırıyor. Oysa unutmayalım, ister doğal ister toplumsal nitelikte olsunlar, felaketlere karşı en etkin mücadele de ancak daha özgür, daha sorumlu ve daha serinkanlı bir davranışla yapılır.